

จิตอาสากับการพัฒนาท้องถิ่น

Volunteer with local development

อาจารย์ณัฐกฤต ชัยอริยมณี

ณัฐกฤต

ชัยอริยมณี

อาจารย์ประจำ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน

เกณฑ์การให้คะแนน

จิตพิสัย	10 คะแนน
รายงาน	20 คะแนน
จิตอาสา/ภาคปฏิบัติรายวิชา	20 คะแนน
สอบกลางภาค (midterm)	20 คะแนน
สอบปลายภาค (final)	30 คะแนน

ตารางสอนอาจารย์
ณัฐฐกฤต ชัยอริยมณี ปีการศึกษา 2563 / 1 2 3

Day/Time	8:00-9:00	9:00-10:00	10:00-11:00	11:00-12:00	12:00-13:00	13:00-14:00	14:00-15:00	15:00-16:00	16:00-17:00	17:00-18:00
จันทร์		0163001, 36 ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ป.ใหญ่ ilvwab2				0163001, 3 ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ป.ใหญ่ ltwpkih				
อังคาร				0163002, 7 จริยศึกษาเพื่อการพัฒนาตน 36305 whreyso						
พุธ		0163005, 1 ชีวิตและความตาย 35604 t2fd6qk								
พฤหัสบดี	0163002, 3 จริยศึกษาเพื่อการพัฒนาตน 36304 nplfvx2				0363001, 3 จิตอาสากับการพัฒนาท้องถิ่น 36301 fohtkgr					
ศุกร์		0463001, 1 ฉลาดคิด 36303 cctqdfg				0163002, 4 จริยศึกษาเพื่อการพัฒนาตน 36305 2uzzqid				
เสาร์										
อาทิตย์										

* ข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในตารางเรียนประกอบด้วย รหัสวิชา, SEC, ชื่อวิชา, ห้องเรียน, และรหัส Google Class Room ตามลำดับ

ตารางสอน อาจารย์ณัฐฐกฤต ชัยอริยมณี

Google meet

Zoom cloud meeting

Mocrosoft teams

Cisco webex meeting

ความหมาย

ของจิตอาสา

คำว่า “จิตอาสา” ภาษาอังกฤษว่า “Volunteer” มีการใช้ครั้งแรก
ในช่วงศตวรรษที่ ๑๗ หมายถึง ผู้ที่สมัครใจเข้าเป็น ทหารโดยไม่ได้ถูก
บังคับให้เป็นไปตามปกติ นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับคำ
ว่า อาสาสมัคร ได้แก่ Voluntarism และ Volunteerism มีความหมายที่ใช้กับ
กิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจ ส่วนคำว่า Volunteerism เป็นคำที่ใช้กันมาก

และมีความหมายที่กว้างกว่าคำแรก กล่าวคือเรื่องใดๆที่เกี่ยวข้องกับ
ตัวอาสาสมัคร หรืออาสาเข้าไปทำเรื่องใด ๆ โดยไม่จำกัดประเภทของกลุ่มหรือ
องค์กร

ความสำคัญของจิตอาสา

ความสำคัญของการมีจิตอาสาเป็นผลเนื่องมาจาก มีคนจำนวนมากเข้ามาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หากคนในสังคมขาดจิตอาสา อาจจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก ยกตัวอย่าง เช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคลหากบุคคลใดขาดจิตสำนึกของการเป็นจิตอาสา ย่อมความสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่ การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่รักษาสิ่งของที่เป็นของสาธารณะการเพิกเฉยต่อผู้ที่กำลังตกอยู่ในความเดือดร้อนหรือต้องการความช่วยเหลือ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social cognitive learning theory)
ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม ที่ผ่านมานักจิตวิทยา
พฤติกรรมนิยมพบว่า การวางเงื่อนไขมีข้อจำกัดในการอธิบายการเรียนรู้ ฉะนั้น
พวกเขาจึงให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่สามารถสังเกตได้ เช่น ความ
คาดหวัง ความคิด และความเชื่อ การขยายความคิดจากแนวคิดเดิมนี้ มีม
(Social นักจิตวิทยาที่สำคัญ คือ Albert Bandura เขาเรียกทฤษฎีใหม่นี้ว่า
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social cognitive theory) Bandura เชื่อว่า ทฤษฎีการเรียนรู้
กลุ่ม กลุ่มพฤติกรรมดั้งเดิมสามารถอธิบายการเรียนรู้ได้บางส่วน และมองข้าม
สถานการณ์ที่สำคัญ โดยเฉพาะอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อการเรียนรู้ ได้แก่
สิ่งแวดล้อม (environment event) ปัจจัยส่วนบุคคล (personal factors) เช่น
ความคิด แรงจูงใจ และพฤติกรรม (behavior) ทั้งสามปัจจัยนี้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกัน
และกัน (Woolfolk, 1993: 220)

เป้าหมายของการทำงานจิตอาสา

ธรรมชาติของการทำงานจิตอาสา หากพิจารณาจากคนทำงานจิตอาสาอย่างแท้จริงแล้วมีเป้าหมาย 2 อย่างคือ

(1) เป้าหมายเชิงสังคมคือการได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ได้รับความสุข เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือและเอื้ออาทร เกิดสังคมที่มีการเสียสละแบ่งปัน เกิดสังคมแห่งมิตรภาพ

(2) เป้าหมายส่วนบุคคลคือความสุข ความภูมิใจและความสบายใจที่ได้ช่วยเหลือ เป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคม มีคุณภาพจิตที่เข้มแข็งพร้อมที่จะเสียสละ เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลที่ทำงานจิตอาสาด้วย เป้าหมายตามทีกล่าวนี้เป็นเป้าหมายที่พิจารณาจากการทำงานจิตอาสาของพระอริยบุคคล เช่น พระทัฬหฬมัลลบุตรที่เสียสละรับภาระทำงานเพื่อคณะสงฆ์ในเรื่องการแจกเสนาสนะ

แน่นอนว่าพระอริยบุคคลย่อมไม่หวังสิ่งใดเป็นเครื่องตอบแทน นอกจากต้องการให้สังคมสงบสุขและตนเองก็ได้ให้ทำประโยชน์แก่คนอื่น

หลักการทำงานจิตอาสาที่ควรปฏิบัติ

คุณสมบัติของอาสาสมัครที่ดี อันแสดงให้เห็นถึงหลักการทำงานจิตอาสาที่ควรปฏิบัติ มีดังนี้

1) มีความรู้พอสมควร 2 ประการ ได้แก่

1. ความรู้ในวิชาการสังคมสงเคราะห์โดยทั่วไปรู้เทคนิคในการดำเนินงานตามหลักสังคมสงเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคนิคในงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ สอบข้อเท็จจริง วินิจฉัยปัญหา พิจารณาวางแผนการ หาทางป้องกัน และ แก้ปัญหา

2. ควรรู้ในหน้าที่ขององค์กรที่ตนสมัครเข้าไปช่วย คือ รู้ว่าองค์กร
ดังกล่าว มีหน้าที่การทำงานอย่างรอบตัว
อาทิ ความรู้เรื่องดิน ฟ้า อากาศ อาชีพ ราคาสินค้าในท้องตลาด การ
ปฐมพยาบาล กฎหมาย ข้อบังคับ
ต่างๆ ที่พลเมืองควรรู้

การเตรียมความพร้อมด้านความคิด จิตใจ

ในกรณีที่อาสาสมัครเข้าไปทำงานในพื้นที่ประสบภัย มักจะได้ฟังเรื่องทำให้กลัว หรือกังวลใจ เช่น เรื่องวิญญาณ ภัยต่างๆ ดังนั้น อาสาสมัครควรสำรวจจิตใจก่อนเข้าทำงานในพื้นที่ อาสาสมัครไม่ควรกลัวเรื่องวิญญาณจนเกินไป ควรทำความเข้าใจ ด้วยการแผ่เมตตาให้แก่ทุกสรรพสัตว์ชีวิต โดยการกำหนดจิตว่าจะลงไปทำงานด้วยเจตนาเป็นผู้ให้ที่ดี เพื่อประโยชน์แก่พื้นที่ ชุมชน ส่วนเรื่องภัยธรรมชาติ ควรมีสติพิจารณาเตรียมป้องกัน หาข้อมูล วางแผนเตรียมการป้องกันให้พร้อม ให้ไม่เครียดจากการทำงานจนเกินไป รักษาคุณภาพของจิตใจ จนทำงานเสร็จ หากมีปัญหาควรปรึกษาเพื่อนหรือผู้ดูแลภารกิจนั้น

การมีสุขภาพดี เป็นสิ่งสำคัญในการทำภารกิจต่างๆ จึงควรหมั่นดูแลสุขภาพ ดังนี้

1. ควรพยายามช่วยกันลดปริมาณขยะและกำจัดสิ่งปฏิกูลที่จะก่อให้เกิดโรคอย่างถูกวิธี
2. แต่งกายให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เพื่อป้องกันอันตราย
3. รักษาสมดุลน้ำในร่างกาย ควรดื่มน้ำสะอาดในปริมาณที่มาก สม่ำเสมอ
4. อยู่ในพื้นที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ สูดอากาศให้เต็มปอดจะช่วยให้ ร่างกายไม่อ่อนเพลีย มีพลังในการทำงาน
5. รักษาสมดุลของร่างกาย ไม่ให้อยู่ในสภาวะที่ตึงเครียดมากเกินไป พยายามให้ทุกส่วนได้ผ่อนคลายในระดับที่สมดุล
6. เตรียมการรักษาโรคประจำตัวและยาอื่นๆ ที่จำเป็น หากมีปัญหาเรื่องสุขภาพให้แจ้งผู้ดูแลให้ทราบ

การเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย

วิธีการทำงานของจิตอาสา

คุณลักษณะของจิตอาสา จะต้องมิจิตวิญญาณของอาสาสมัคร ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นผู้มีอุดมการณ์ มุ่งมั่น ทำงานด้วยความเสียสละ มีความกระตือรือร้น เอื้ออาทร เกื้อกูล ด้วยความจริงใจ และมีศรัทธาในการทำงานจิตอาสา ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) มิจิตวิญญาณ คือ พร้อมที่จะทำหน้าที่อาสาสมัครตลอดเวลา
- 2) มิจิตสำนึก รับผิดชอบ โดยไม่ต้องบอกกล่าว หรือบังคับให้ทำ
- 3) ไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ
- 4) มีอุดมการณ์ มุ่งมั่นที่จะประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นอาสาสมัครที่ดีตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ดังนี้
 - (1) ศรัทธา มุ่งมั่นบำเพ็ญประโยชน์ อยากเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ มีความสุขในการทำงาน
 - (2) ปัญญา ใช้ความรอบคอบ พยายามแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง ไม่ย่อท้อ ทำงานที่ตนถนัดจะทำให้เกิดความสำเร็จสูงสุด (๓) จริยธรรม มีความประพฤติ กริยาดี อาสาสมัครที่ดีควรยึดหลักจริยธรรมเป็นแนวทาง โดยมีพรหมวิหาร ๔ ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง มีสังคหวัตถุ ๔ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

รูปแบบของจิตสาธารณะ

จิตสำนึก 3 ดาน ดังนี้

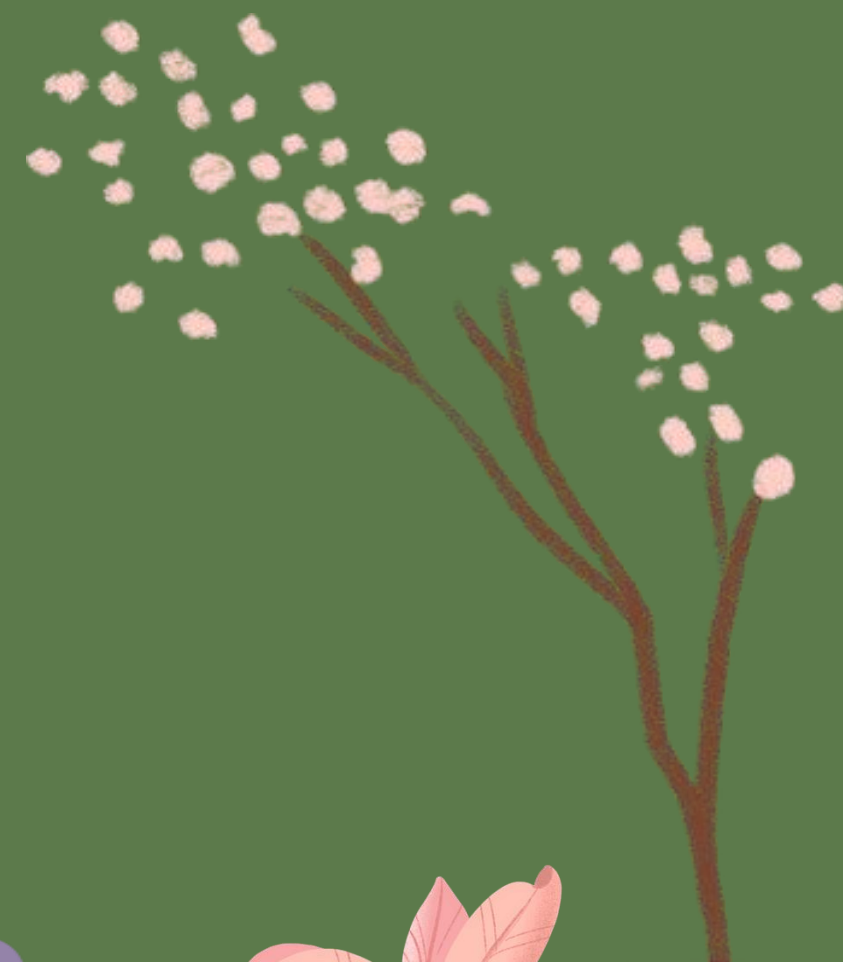
1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness)

เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานาน เกิดบางไม่เกิดบางไป ตามสภาพการณ์เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2) จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness)
เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่ม
ชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
ความสามัคคีเป็นตน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยสวนใหญ่ถูกหล่อหลอมมา
จากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว ซึ่งสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3) จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness)

เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่รวมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทยสมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

กระบวนการและแนวทางทำงานด้านจิตอาสา ๖ ขั้นตอน

1. สำรวจตัวเอง

- เพราะอะไรถึงทำงานจิตอาสา
- ประเมินสุขภาพตัวเอง
- มีความถนัด ความเชี่ยวชาญ หรือความสามารถพิเศษ

2. ศึกษากิจกรรมที่เหมาะสมกับตัวเอง

3. เตรียมตัวก่อนมาทำงาน

- แต่งกายให้เหมาะสม
- เตรียมค่าใช้จ่ายในการเดินทาง
- รับประทานอาหารเช้าให้เรียบร้อย นำน้ำไปเอง
- วางแผนการเดินทาง ตรงเวลา
- แจ้งผู้เกี่ยวข้องหรือญาติให้ทราบ

4. เมื่อถึงหน้างาน ปฏิบัติ ดังนี้

- ติดต่อลงทะเบียน หรือผู้ประสานงาน เพื่อให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่องาน และารู้สถานการณ์ เรียงลำดับความสำคัญของงาน/เร่งด่วน/ต้องการกำลังคนหรือทักษะอะไร และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาฐานข้อมูล ด้วยเหตุที่ว่า แต่ละงานมีลักษณะต่างกัน
ถ้าเราลงมือทำงานไปแล้ว อาจไม่ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ หรืออาจเป็นอุปสรรคได้
- เลือกงานให้เหมาะสม ประเมินกำลัง ทักษะ และเวลาที่เรามี โดยการแจ้งข้อมูลกับผู้จัดการหรือผู้ประสานงานให้ทราบ หากเราสามารถใช้ความสามารถตามความถนัดของเราจะช่วยการทำงานได้มาก แต่หากเป็นงานเฉพาะหน้า ได้ทำสิ่งที่ไม่ถนัด ก็ต้องเข้าใจและขอให้นึกถึงเหตุผลที่ทำให้เรามาเป็นจิตอาสา จะทำให้เราทำงานได้อย่างสบายใจ ด้วยการคิดว่า “แม้ไม่ได้ทำงาน ก็ไม่เป็นไร สำคัญที่มุ่งมั่นตั้งใจ วันหลังมาใหม่ จิตอาสาทีมงานทุกที่ทุกเวลาถ้าเรามีใจ ”

5. ขณะทำงานจิตอาสา ให้พิจารณาว่า

- ต้องแน่ใจว่าเราเข้าใจขั้นตอน/วิธีการได้ถูกต้องครบถ้วน
- พบปัญหา มีข้อสงสัย รีบแจ้งผู้จัดการ/ผู้ประสานงานให้ทราบทันที ไม่ควรไปตัดสินใจหรือแก้ปัญหาเอง
- ให้ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

6. หลังจากเสร็จงาน

- ให้หาเวลาทบทวนตัวเองว่า ได้ทำสิ่งที่ตัวเองตั้งใจไว้หรือไม่ มีอะไรที่ประทับใจบ้าง อาจถามตัวเองว่าเราได้เรียนรู้อะไรบ้าง มีอะไรที่ครั้งต่อไปจะแก้ไขปรับปรุงให้ดีกว่านี้ หรือแม้กระทั่งข้อเสนอแนะ หรือข้อสังเกตต่างๆ ที่มีต่องานที่ไปทำมา จะเห็นว่าการทบทวนตัวเองจึงมีประโยชน์มากต่อการพัฒนาตัวเรา และการเป็นจิตอาสาของเราทำให้เราไม่หลงทาง ไม่ยึดติดตัวบุคคลหรือผลงาน

- แบ่งปันเรื่องราว ความประทับใจ บทเรียนของตัวเรา รวมถึงข้อเสนอแนะ และข้อสังเกตที่เราได้ การแบ่งปันประสบการณ์เหล่านี้เป็นการส่งต่อความสุข และยังเป็นการสื่อสารเรื่องจิตอาสาให้สังคมได้รับรู้ ด้วยการสื่อสารในหลายรูปแบบ อาทิ เล่าสู่กันฟัง เขียนถึงหน่วยงานผู้จัดกิจกรรม ลงทวิตเตอร์ เฟสบุ๊ก เป็นต้น การเผยแพร่หรือการลงข่าวสารประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่างๆ นี้ล้วนเป็นประโยชน์อย่างมาก ทำให้ได้พัฒนาการเป็นจิตอาสาของสังคมไทยยิ่งขึ้น

ลำดับขั้นตอนการดำเนินงานจิตอาสา

๑. เสนอแผนงานจิตอาสาแก่ผู้บริหาร ประชาสัมพันธ์-งานจิตอาสาแก่ผู้มารับบริการ ผู้ป่วยญาติ ประชาชน คนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ฯลฯ
๒. รวบรวมผู้ที่สนใจ มีเวลา มีจิตอาสาสาธารณะต้องการทำความดีและอยากช่วยเหลือ เพื่อนมนุษย์
๓. รวมกลุ่มผู้ที่มีแนวคิดจิตสาธารณะเพื่อสร้างทีม พูดคุย ให้ข้อมูล/ รวบรวมแนวคิด/ วางแผน/ ดำเนินงาน/ โครงการ/ กิจกรรม และลงมือประสานแผนงาน/ กิจกรรม

๔. เริ่มเปิดตัวคณะทำงาน และกิจกรรม/ โครงการที่น่าสนใจและมีผู้ได้รับประโยชน์
ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรม

๕. ประชาสัมพันธ์กิจกรรม/ โครงการในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ปากต่อปาก เสียงตาม
สายในโรงพยาบาล หรือในชุมชนท้องถิ่น ป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

๖. กำหนดพื้นที่ที่สามารถติดต่อประสานงาน รวมทั้งกำหนดและประกาศนโยบายงานจิต
อาสาให้เจ้าหน้าที่ในองค์กรและสาธารณชนทราบทั่วถึง

๗. จัดตั้งคณะกรรมการพร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและผู้รับผิดชอบงานจิตอาสาเป็นลายลักษณ์อักษร

๘. จัดทำแผนงาน/ โครงการการดำเนินงานจิตอาสาตามความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

๙. ดำเนินงานจิตอาสา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้มารับบริการ ภาควิเคราะห์ข่าย ทุกระดับและทุกภาคส่วนของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยนั้น ได้แบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดี ละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็น พฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน

อาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

- 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม
- 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
- 3) ความเชื่ออำนาจในตน
- 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 5) ทัศนคติคุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่ 3 ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างยั่งยืนซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ

